ESETLEGESSÉG A POLITIKÁBAN

Az MSZP–SZDSZ-koalíció gondolkodásmintái

MAGYAR FILOZÓFUSOK ÉS TÁRSADALOMTUDÓSOK tollából megjelent néhány, a posztmodern gondolkodásmódot, társadalomképet bemutató, elemző írás. Egy kicsit talán idegenkedve olvastuk ezeket, mondván, ezek csak érdekes, néha egyenesen bizarrnak mondható *elméleti* fejtegetések.

Nem szabad azonban elfelednünk, hogy országunk része az összeurópai kulturális folyamatoknak. A határok megnyitása mindenekelőtt a kultúra irányában történt meg, hiszen a gazdasági és politikai folyamatokkal összevetve itt valósítható meg legkönnyebben az „európai integráció", s nem utolsósorban „ez kerül a legkevesebbe". Nyugat-Európa a posztmodern korba ért, akkor is, ha nem állíthatjuk egyértelműen, hogy ez egyben teljességgel meg is határozza mai arculatát. Hatnak még a posztmodern előtti „modern" gondolkodásmódok, és főként a tradicionális keresztény világképről nem mondható el hogy immáron a múlté lenne.

Hazánkat tekintve, a ma uralkodó és politikáját megvalósító kormányzó elit gondolkodásmódjának elemzése szempontjából a Kádár-rendszer három tényezőjét emelhetjük ki: az első a kádári liberalizáció, amely – paradox módon a kollektivista ideológiával ellentétben – elszigetelődést, elmagányosodást, ún. individualizációt eredményezett. A második a személytelen struktúrák megléte, amely az ötvenes évek félelemmel, és rettegéssel teli időszaka után a kádári berendezkedésben állammal szembeni bizalmatlanságot, megegyezé-

ses hallgatást, visszahúzódást váltott ki. A harmadik tényező a „szakértők" színrelépése. A hűséges és élelmes funkcionáriusok, a vállalatvezetők új generációja, valamint az európai mércével is képzettnek nevezhető reálértelmiség egy rétege, döntési pozícióba kerülvén, az eredményességet és hatékonyságot tekintette érvényesülése legfőbb zálogának. Egyre inkább puszta „technikaként" tekintették funkciójukat, mivelhogy a belülről kötő, a kommunista társadalom- és államképpel történő, meggyőződéses ideológiai azonosulás egyre kevésbé volt általános.

E dolgozatomban a jelenleg kormányzó két koalíciós párt politikai kulturális mintáit kívánom elemezni. Nem a tényekből – forrásmunka mondatai – fogok induktív módon elméleteket alkotni, hanem egy bennem korábban megfogalmazódott hipotézis alapján – amely egyébként szintén induktív és intuitív módon alakult ki – elemzem a magyar-román alapszerződés vitáját. Fogalmazhatnánk úgy is, hogy e dokumentum kapcsán elmélkedünk el a kormányzó elit, a történeti megvalósulást is tekintve, sajátos politikai mentalitásán.

Nem véletlenül esett a választásom „A Magyar Köztársaság és Románia között kötendő alapszerződésről szóló országgyűlési határozati javaslat" című parlamenti jegyzőkönyv vizsgálatára. A tárgy mélyen felkavarta a politikusi, a szakmai és a laikus közvéleményt. Az itt elhangzó érvek, politikai megnyilvánulások mikéntje, a téma megközelítésének és a politikai formációkhoz való viszony módozatai ritkán adnak ilyen nagy lehetőséget egy-egy párt politikai kulturális mintáinak tanulmányozására.

A két párt kiválasztása és együtt elemzése spontán módon adódik. Egy „csónakban evezvén" szilárdan a célra kell tartaniuk. A kormánypártok a problémák megközelítés- és szemléletmódjában, valamint az érvelés-technikájukban nagyban hasonlítank egymásra. Az

elkövetkezendőkben megvizsgáljuk a szociálliberális kormányzat doktriner-pragmatikus érvelésmódját, valamint ennek ötvöződését a posztmodern gondolkodással.

TÉZISEM – AHOGY MÁR FENT IS UTALTAM RÁ – a következő: A szociálliberális kormányzat olyan, a problémákhoz ragadt és ugyanakkor doktrinér politikai gondolkodásbeli, és cselekvési attitűdökkel rendelkezik, amelyek egyrészt az ideológikus (kommunista) mentalitást idézi, másrészt a posztmodern jegyében a kiútkeresésben az esetlegességet hordozza. A politikai egyeztetésekkor, döntésekkor pusztán a formális értelemben vett egyeztető eljárásokra koncentrál és gyakorlati logikája révén, az értékeket illetően, alapvetően a viszonylagosságot (relativizmust) hangsúlyozza. A két egymással szöges ellentétben álló tényező, a doktrinerség és a „pragmatizmus" (gyakorlati megközelítésmód) eredeti módon ötvöződött a kormánypártok politikai kultúrájában.

A tradicionális társadalomban a „logosz" *hierarchikus* (érték)rendet teremt, amely révén minden egy *egységbe* olvad. A társadalmi képződmények: a jog, a politika, a tudomány stb., mind a lételméletileg (ontológiailag) létező *igazság* szerint rendeződik. A középkori keresztény Európában a vallás szilárd erkölcsi alapot teremtett. A filozófiai világkép, a tudomány Istenben találta meg eredőjét és végső értelmét. A politika és a jog is erkölcsiségében – döntő módon – az örök értékeknek megfelelően alakult. A nemzetállamok kialakulásának korára az isteni vonatkoztatási pont eltűnt és a figyelem – fokozatosan, már a reneszánsztól kezdve – az „emberi" felé terelődött. Az állam, a jog, a politika ezentúl a szuverén uralkodóban testesült meg. A felvilágosodást követően a *tökéletességet*, mint legfőbb vezérlő erényt felváltotta egy tudományos fogalom, a *haladás*. A kettő azonban annyiban megegyezik, hogy mind a középkort

uraló tökéletesség eszménye, mind a modern kort vezérlő haladás eszméje vezérlőelvként szolgált, minden mást ehhez mértek.

A posztmodernben a társadalmi struktúrák által „agyonszocializált" és a tömegben elvesző ember ellenreakcióként az anarchizmus felé hajlik, illetve visszahúzódik magánszférájába. Itt az általa uralt hétköznapok jelen pillanataiban semmiféle szabályt magára kötelezőnek nem ismer el. Egyes gondolkodók ennek következtében nemcsak az „erkölcs sötét éjszakájáról", hanem már az „ember haláláról" beszélnek. A nyugati civilizáció mentében tehát először az Isten tűnt el mint abszolút vonatkoztatási pont, majd a posztmodern gondolkodásmódban a humanizmus óta folyamatosan a figyelem középpontjában álló *ember*.

A posztmodernben nem léteznek abszolút igazságok, hanem – különösen Niklas LUHMANN és Günter TEUBNER elméleteiben – a társadalmi alrendszerek hatékony működése, az összetett társadalom differenciálása, sikeres, specifikumok szerinti osztályozása adja a posztmodern világ értelmét. Ilyen értelemben a posztmodernben az „értelem" a hatékonysággal azonos, azzal mérhető. Az adja az intézmények és a rendszerek legitimitását, hogy a rendkívül összetett, bonyolult társadalmat a folyamatos differenciálás révén egyszerűsíteni, rendszerezni tudják. Egyrészről a környezetet – Luhmannál az ember is ilyen „környezet" – módszeresen, a sajátosságok szerinti megkülönböztetés révén specifikussá teszik, másrészről kombinatorikailag számos alternatívát dolgoznak ki a hatékony problémakezelésre. Az értelem ily módon a hatékony gyakorlattá változik. Összecseng ezzel, hogy a kormánypártok pragmatizmusa is – magukról legalábbis ezt vallják – a problémák legoptimálisabb megoldására való törekvésben mutatkozik meg. Nem a lételméleti igazságból, mint cselekvés-

irányító elvből indulnak ki, hanem a feladat ill. probléma megoldási alternatíváinak mérlegeléséből, az előnyök és a hátrányok egymáshoz méréséből: „(..) nem látunk ennél jobb és létezőbb valóságos eszközt – nem elméletileg megkonstruált, hanem valóságos eszközt – a kisebbségi kérdés rendezésének előmozdítására sem (...)"[1] A politikai problémák, konfliktusok sikeres elrendezése mutatja, hogy sikeres-e a kormány munkája, tehát legitim-e a működése.

MUNKÁJA KÖZBEN A POSZTMODERN POLITIKUS nem az „igazat" keresi, hanem a „működőt". Ilyen értelemben, maga a kormányzás „értelme" „funkcionális/működő értelem" és nem „önmagáért való értelem". Nem a nemzet és „történelmi igazság" keresése folyik tehát, hanem a történelmi körülmények között vállalható legjobb, kielégítő megoldásé. Az „igaz"-at a posztmodernben felváltja az „igaznak tartott". A kormánypártok számára az, hogy mi a kielégítő, vagy a „még vállalható" megoldás – úgy látszik – nagyon is képlékeny kategória, mivel nem egységes értékrendből, illetve annak a gyakorlati realitásokkal való összevetéséből jutnak el hozzá.

Egyértelmű, hogy a teoretikus tudásból – például az „igazság ismeretéből" – még nem következik az annak megfelelő erkölcsös, helyes, gyakorlati cselekvés ismerete. Az arisztotelészi „phronészisz" (bölcsesség) viszont gyakorlati morális tudás, amely a „techné"-t, a megoldási módot kell hogy orientálja, vezesse. Az, hogy valaki ismeri – vagy ismerni véli – a technikát a „techné"-t, a szerinte hatékonyan működőt, még nem jelenti azt, hogy az erkölcsi lények (emberek) és dimenziók (társadalom) tágan vett érdekét közvetlenül szolgálná. Az értelem *funkcionális* (csak működésében tekintett) felfogása ugyanis nem az embert, annak önnön erkölcsiségében vett „normativitását" – vagyis azt, hogy az ember természeténél fogva erkölcsi mivolta sok mindent *eleve* meghatároz – veszi alapul, hanem az „itt és most" funkcio-

nálisat, tehát a lehetőségek közül a legkielégítőbbet. Kérdés, hogy az igazra, a helyesre való rákérdezés nélkül, valamint a gyakorlati erkölcsi tudás (phronészisz) hiányában milyen megfontolások alapján választja ki a legkielégítőbb alternatívát.

A posztmodern gondolkodásban a hangsúly az *eljárásokra* tevődik. A kormánynál szinte már kirívó, ahogy folytonosan a megbeszélésekre, az egyeztetésekre apellál: „Az RMDSZ-szel 1994-ben kilenc, 1995-ben tizenkettő, 1996-ban – eddig – hat alkalommal folytattunk konzultációt az alapszerződésről, és alig kevesebb a konzultációk száma hatpárti, majd hétpárti keretben az ellenzéki pártok bevonásával."[2] Az egyeztetés, az eljárás viszont – úgy tűnik – önmagában való végső cél, hiszen a konszenzusra való komoly szándék nem képezi az (egyeztető) eljárás lényegi elemét: „(...) a kormány részéről szeretném leszögezni, hogy a vitát hasznosnak tartjuk, nem egymás meggyőzése szempontjából, hanem a közvélemény korrekt tájékoztatása miatt."[3] Sőt, a kommunikáció szintén a funkcionális és nem az „egzisztenciális" (a lényeget érintő) konvenció alapján történik. Így lehetséges az, hogy a tárgyalások résztvevői merőben eltérő módon értékelik az „eredményeket". Ez csak úgy lehetséges, ha valójában a tárgyaló partnerek hipotézisei, „világai" nem találkoznak egymással. Jó példák erre a külügyminiszter és a miniszterelnök felszólalásai: „És mérlegelnie kell az ellenzék véleményét azért is, mert – legalábbis elvileg nem kizárt, hogy – az ellenzék használható érveket is ad a kormánynak arra, hogy hogyan valósítsa meg, hogyan építse be az alapszerződésbe azokat a követelményeket, amelyeket megfogalmaz."[4]

KOVÁCS László később a vitát a következőképpen nyugtázza: „Az ellenzék ebben a vitában számunkra nem hozott fel új érveket. (...) Az olyan kijelentések, miszerint az alapszerződés harmadik Trianon vagy

rosszabb, mint Trianon, azt hiszem, *hiteltelenné teszi az ellenzék egész érvrendszerét* (kiemelés tőlem – F. J.)."[5]

HORN Gyula miniszterelnök is hasonlóképpen vélekedik: „Meg kell mondanom, tisztelt Országgyűlés, én ma semmi olyat az ellenzék részéről nem hallottam, amely eltántorítana az alapszerződés megkötésétől. *Semmi olyat nem hallottam, legalábbis érveket*"[6] (kiemelés tőlem – F. J.). Ahhoz, hogy a tárgyaló felek „világai", kiinduló hipotézisük találkozzék elengedhetetlenül szükséges a két fél közötti „harmadik valóság" megszületése, az a *szimbolikus* dimenzió, amely csak az emberi kommunikáció sajátja. ARISZTOTELÉSZ nyomán azt mondhatjuk, hogy a jelek és hangok akkor nyernek értelmet, amikor „szümbolon"-ná válnak, tehát jelentésük nem természet adta módon van, hanem megegyezés révén kapják. Ez az egyezség viszont nem eszközjellegű (ld. „funkcionális kommunikáció"), hanem az abban való egyértést jelenti, amelyen az egész emberi közösség alapszik, tehát hogy mi a *jó* és mi a *helytelen*. A hangok és jelek nyelvi jelentésében való egyetértés csak kifejeződése annak a mélyebb közös nevezőnek, amely a helyesről alkotott értékítélet. Az „egzisztenciális kommunikációhoz" viszont a másik fél őszintén megérteni akarása szükséges. Ezen túl szükséges a másik befogadása, amely magában hordozza a saját hipotézis elvesztését (nem az értékek feladását!) is, hogy az interszubjetív kommunikációkban a köztes, és átfogó valóságban valami „új" szülessék. Ez az „új" nem a kiinduló hipotézisek merő matematikai összege, hanem valami „ontológiailag új".

A kormánypártok kommunikációs attitűdjét, a fent leírt mechanizmus nem jellemzi, hiszen szemléletük szerint a kommunikáció pusztán formális, funkcionalis eljárás. Az eljárás (kommunikáció) önmagáért, a legitimáció miatt van – „kifelé szól" – [7] az ontológiai új szimbolikus tartalom létrejötte nem elsődleges cél.

Így azonban felmerül a kérdés, hogy a kommunikáció hoz-e egyáltalán valami újat? Ha a kormánypártokat nézzük, akkor elmondható, hogy a külső politikai szereplőkkel folytatott kommunikációikban új értéktartalom nem születik. Az eljárás során a kommunikáló felek között – önnön identitásuk megtartása mellett – lényegi szimbolikus érintkezés/fúzió nem jön létre. Az így zajló kommunikációk eredménye csak a sokat, és büszkén hangoztatott „kompromisszum" lehet.

A „kompromisszum" és „konszenzus" között azonban lényegi különbség van[8]. A kompromisszum a kiinduló álláspontok összevetésének redukció révén létrejövő eredménye. Az így kapott végeredményt – negatíve – senki sem tekinti nyugodt szívvel sajátjának, hiszen a saját elvárásai csak részben realizálódtak[9]. Persze maga az eredmény önmagában méltánylást érdemlő dolog, hiszen valamiképp rendezi a felek viszonyát. Az eredmény puszta létén kívül tehát a kompromisszum az értékeket tekintve (axiológiailag) újat nem tartalmaz, hacsak azt nem tekintjük újnak, hogy egyik fél érdeke/értékelvárása sem teljesült. Az ilyen megállapodás éppen ezért gyenge kötőerővel rendelkezik, hiszen nincs olyan ontológiailag új, amellyel a felek belső megélés (az egyeztetés lényegi megtapasztalása) illetve átélés (az új értéktartalom szervesülése a résztvevőkben) által azonosíthatják magukat.

A „konszenzus" ezzel szemben a két hipotézis, két „világ" találkozásából születik. Itt nem maga az eljárás adja az egyeztetés értelmét, azaz nem funkcionális kommunikációról van szó, hanem lényegi párbeszédről. Az ontológiailag létre nem jövő „új" mindenképpen kudarcnak számít, hiszen azt jelenti, hogy a két hipotetikus világ között nem jött létre a lényegi találkozás. Az ontológiailag „új", két *tervező személy*, illetve politikai formáció között jön létre. A hipotetikus emberi világok és nem a funkcionális szakmai racionalitások találkoznak. A gya-

korlati (pragmatikus), de ugyanakkor emberi kommunikációban nem annyira az „információkat magába szívó" (kognitív), hanem inkább az egzisztenciális nyitottság révén jön létre a konszenzus lehetősége. A kommunikáció itt nem funkcionális, nem a társadalmi funcióért (politika) van, hanem önmagában értékes és teremtő valóság.

A KORMÁNYPÁRTOKNÁL *a „kompromisszum" létrejöttekor már meglévő érvek, megoldás-emlékek, beidegződések ismétlődnek és az érvanyag elemei kombinatorikusan és esetlegesen variálódnak a funkcionális kommunikációban. Nincs vezéreszme, nincsen egységes világkép, nincs orientációs, hiererchikus értékrend*[10]. *Minden csak „történik", zajlik.* Az így „lépegető" politika, vagy diplomácia a természeti világ történéseit idézi, ahol nem léteznek a kizárólagosan az emberi kommunikációra jellemző szimbólikus kommunikációs formák. Egyedül a produktum számít, a „megegyezés maga", szinte teljesen függetlenül annak tartalmától, a „logosz"-hoz való kapcsolatától. Az a tény, hogy a kormánypártok nem tudnak a politikában, de a szomszédos országokkal való diplomáciában sem, életszerű, konstruktív kapcsolatokat kialakítani[11], talán szintén a posztmodernnek tulajdonítható.

A posztmodernben – és különösen az ún. „autopoetikus" (Niklas Luhmann elmélete, miszerint a társadalom részei alulról felfelé, öntörvényüen és öngerjesztő módon, saját logikájuk által meghatározottan épülnek fel) felfogásban – nem a „személy" a politikai kommunikációk főszereplője. A tradicionális, premodern társadalmakkal ellentétben a sikeres kombinációk, gyakorlati megoldások legitimálják az intézményrendszert. Egyfajta materializmus jellemzi tehát ezt a gondolkodást: a komplex társadalmi valóság egyszerűsítése a módszeres, a sajátosságok szerinti megkülönböztetés révén, majd a szakmai racionalitásnak megfelelő *változa-*

tok kidolgozása. A kormánypártokat ezzel szemben nem jellemzi az, hogy sok megoldási lehetőséget dolgoznának ki. A sikeres kombinatorikai kombinációkhoz ugyanis alternatívák szükségesek, amelyek közül egy az adott pillanatban kiválasztódik. Az MSZP és az SZDSZ ezzel szemben teleologikusan (céltételező módon) gondolkozik. Egyetlen teleologikusan kitűzött célnak vetnek alá mindent (európai integráció). Az ehhez vezető utat azonban nem a „phronészisz" (gyakorlati, erkölcsi tudás) révén keresik hanem a célhoz közvetlenül rendelik a technikát (techné). A technika viszont nem az interperszonális kapcsolatok révén alakul konkrét politikai döntésekké, hanem az adott intézményrendszer (politika) funkcionalitása szerint. A „személy" tehát kiszorul a politikai kommunikációkból. Ezzel is magyarázható, hogy nagyon kevés a kölcsönös bizalmi légkörben megszületett szerződés, megállapodás, amely távlatosan készült, és amely a felek közötti bizalmi tőkére alapozna[12].

A kormánypártok ún. „pragmatizmusa" nem az embernek, a jelen pillanatot mindig meghaladó, azon túlmutató (exsztatikus) idejében mozog. Náluk minden döntés a jelenben születik és ki is huny a jelen pillatnatban. Ilyen pontszerű döntések sorozata alkotja a politikai rendszer kontinuitását. *Az emberhez és a „logosz"-hoz kötődő értékdimenzió hiánya miatt viszont politikai döntéseik horizontja egybeesik a döntés pillanatnyiságával. Nem irányul a jövőre és nem épül a múltra.* A természeti világ történéseinek pillanatnyiságát idézi, ahol beidegződések működnek, de szimbolikusan semmi új sem képződik. Az ember ideje azonban meghaladja a jelen pillanatot és ténykedése – az ember létének jellege miatt – nem funkcionális. A kormánypártokkal szemben sokszor felhánytorgatott vádnak a gyökere is itt keresendő, miszerint nem rendelkeznek történelmi látásmóddal, jövőképpel, és hogy nem igazán tudnak mit kezdeni olyan értéktartalmú valóságokal, fogalmakkal,

mint amilyen a nemzet, a család, a történelmi igazság/igazságosság, a személy, szolidaritás stb. Az e valóságok és értékek figyelembevétele nélkül meghozott döntések, megtett politikai lépések viszont nem az ember dimenziójában születnek, amely minden rendszert, intézményt, funkcionalitást meghalad.

A KÉRDÉS AZ, hogy az ilyen politika, amely nem az emberi kommunikáció, idő, értékhorizont szerint és nem a „logosz"-ra irányulva történik, megfelel-e a politika alapvető társadalmi funkciójának. A válasz nem is olyan egyszerű, hiszen a politikai rendszernek, mint intézményrendszernek megvan a maga öntörvényszerűsége, szakmai racionalitása. Belső racionalitása által dolgozza fel a környezetből (társadalom) jövő információkat és termeli a politikai döntéseket sajátos eljárásai révén. Mindazonáltal, társadalmi szerepét illetően az embert és az emberi kommunikációt nélkülöző politikai kultúra közép- és különösen hosszú távon csak diszfunkcionális lehet. Nem ismeri el ugyanis a személyt, a személyeket, azok vitális egységeit (család, nemzet, informális értékhordozó közösségek stb.). Politikailag számszerűsíteni, „dekódolni" akar, megismerni de a belülről történő, belehelyezkedő-résztvevő megismerés kultúrája nélkül. Félő azonban, hogy az elismerés, a tipikusan emberi kommunikáció hiánya az embert a puszta (politikai) funkcionalitásba zárja. Ezzel magyarázható, hogy a gyengébb érdekérvényesítési képességekkel, lehetőségekkel rendelkező szociális alanyok csoportjai kirekesztődnek a döntéshozatalból[13]. Éppen a deklarált és a kormánypártok által – elsősorban az MSZP által – annyit hangoztatott „baloldaliság" kerül így légüres térbe. A „felszabadítás/felszabadulás", az ún. „emancipáció" ugyanis csak a másik ember személyként való elismerése által lehetséges. Enélkül bármilyen és bármennyi eljárás csak diszfunkcionális lehet, ahogy azt a tények is alátámasztani látszanak.

A kormánypártok posztmodern relativizmusa azonban, érdekes módon, a kitűzött cél minden áron való elérésének kérlelhetetlenségével is párosul. Erre inkább az SZDSZ-nél találhatunk jó példákat. Egy politikai cél deklarálása és egy konkrét politikai döntés között normatív, kijelentő, olykor parancsoló módban történik a reláció megállapítása: „Meggyőződésünk, hogy az alapszerződést minden jogos és nem jogos aggály ellenére alá kell írni és azt ratifikálni kell. Az első kérdés, tisztelt Országgyűlés, amelyre válaszolnunk kell: mikor jó egy alapszerződés? Egy alapszerződés akkor jó, hogyha nemzeti érdekeinket támogatja. Márpedig ez akkor következik be, hogyha egyrészt, ugyebár, támogatja integrációs törekvéseinket"[14]. A magyarázat logikai okfejtésében gyakran inkoherencia észlelhető. Az előbb idézet képviselő, EÖRSI Mátyás, például egy későbbi felszólalásában így érvel: „(...)mi soha nem állítottuk azt, hogy erre az alapszerződésre azért lenne szükség, hogy ez integrációs törekvéseinket elősegítse. Ugyanakkor azt is hangsúlyoztuk, hogy igenis, az alapszerződés elősegíti integrációs törekvéseinket."[15]

Mindkét kormánypártnál megfigyelhető, hogy sokszor közhelyek hangzanak el, és hogy gyakran tesznek más politikai erők múltbani vagy jelenbeni eredményeire, megnyilatkozásaira (többnyire elítélő) utalást. /Ha jobban megvizsgájuk emögött az önkép negatív módon történő kialakítása húzódik meg (ún. „negatív kontraidentifikáció"), vagyis hogy az arculatformálás az elhatárolódások és (többnyire érzelmek által vezérelt) kritikák révén történik.

Az ilyen érveléstechnikára jellemző, hogy ha az érvelést önmagában szemléljük, akkor abban igen gyakran nincs meg az érvekbeli konzisztencia, következetesség. Minden feléje irányuló kommunikációra választ ad, azonban a pártra jellemző, sajátos kulturális értékrend és a morális (politikai) gyakorlat vezérszálai alig bogozha-

tóak ki (ha egyáltalán van mit kibogozni.) Mivel az eljárásra koncentráló, gyakorlat által kötött logikájukban a szakmai racionalitás, a funkcionális szemléletmód kapja a döntő szerepet, kiszorul a „személy" dimenziója, és annak a jelenen túlmutató ideje, azaz a politikai döntések horizontja a jelen pillanatra korlátozódik. A döntések pedig a doktrinéren érvényesített célkövető magatartás (teleologikus cselekvés) révén fűződnek fel egy szálra. A személy csak zavar. Innen erednek a sokszor ingerült, sőt, cinikus megjegyzések[17].

AZ MSZP-NÉL AZONBAN ki kell egészítenünk a „képet", hiszen akadnak olyan politikusok, akikre nem jellemző a posztmodern gondolkodásmód. Tradicionális, hierarchikus világnézetű politikai kultúrára utalnak mindenekelőtt a nemzeti(bb) elkötelezettségű politikusok okfejtései[17]. Gyakori az ok-okozati morális érvelés, mindazonáltal a gyakorlatiasság is mindvégig megmarad. Nem hívei ők sem a látványos retorikának, túlzó verbalitásnak. VITÁNYI Iván nem sorolható a „nemzeti szárny"-hoz, azonban érvelésében – nagy műveltségű társadalomtudósról lévén szó – a klasszikus világszemléletet tükröződik: „Mi hát az igazság? Ezt nem pusztán azért kell kérdeznünk, mert előttünk áll az alapszerződés, hanem azért kell kérdeznünk, mert ez történelmi kérdés a számunkra. Mi hát az igazság itt a Kárpát-medencében és a környező országokban? Mi hát a nemzet érdeke?"[18]

Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy a kormánypártoknál a posztmodern pragmatikus-funkcionális politikai mentalitás egyedülálló módon ötvöződik a kommunista/ideológikus, kijelentőmódú, doktrinér logikával, ahol azonban a dogmatizmus nem világnézetre vonatkozik, hanem egy-két meghatározott politikai célra. Az MSZP-nél ehhez képest – meglepő módon – nagyobb teret kap a klasszikus, értékelvű, hierarchikus világnézetet

feltételező szemléletmód, amelynél az ember és annak elemi „világai" inkább szerepet kapnak a politikai döntések meghozatalakor, illetve azok legitimálásakor.

FRIVALDSZKY János

Jegyzetek

(1) Kovács László, Az Országgyűlés hiteles jegyzőkönyve (197. szám) 23477.o.
(2) Kovács László, uo. 23381.o.
(3) Kovács László, uo. 23475.o.
(4) Kovács László, uo. 23381.o.
(5) Kovács László, uo. 23475.o.
(6) Horn Gyula, uo. 23404.o.
(7) Ld (3). jegyzet
(8) A „kompromisszum" talán a legtöbbször használt kifejezés az alaptörvény jellemzésére, míg a „konszenzus" egyszer sem szerepel a kormánypártiak megnyilatkozásaiban.
(9) vö: „Mint mondtam, az alapszerződés vállalható, tehát nem tökéletes. Nem is lehet tökéletes, hiszen kompromisszum végeredménye." Eörsi Mátyás uo. 23394.o.
(10) Különösképpen az SZDSZ-nél nem lelhető fel, az európai csatlakozás elsődleges célként való tételezésén túl, más érv – ha egyáltalán felmerül – csak ennek alárendelten jelenik meg.
(11) „(...)azt hiszem, egyetérthetünk abban, hogy valódi eredményt eddig nem sikerült elérnünk, se az előző kormánynak, és eddig ennek a kormánynak sem." Eörsi Mátyás, uo. 23395.o.
(12) Szinte minden kormánypárti beszédből kitűnik a román féllel szembeni erős bizalmatlanság.
(13) Vö: Az RMDSZ számára a konzultációk révén biztosított „beleszólási" jog.
(14) Eörsi Mátyás, uo. 23393.o. vö.: „Mi indokolja tehát az aláírást? Az egyik igen egyszerű indok, hogy meg kell szabadulni az alapszerződéstől mint megoldatlan problémától. Ha már benneragadtunk abban a gondolatme-

netben, hogy kell alapszerződés, akkor legyen alapszerződés, mert ha nincs, akkor folyton-folyvást hajszolni fogjuk, mint valami délibábot. Lekötjük diplomáciánkat és energiáinkat." Bretter Zoltán, uo. 23410.o.

(15) Eörsi Mátyás uo. 23481.o.

(16) „Én úgy gondolom, hogy mi is meghallgatjuk önöket, hallgassanak meg önök is minket. Ennek ez a rendje, ha ez nem tetszik, ki lehet vonulni a folyosóra." Gellért Kis Gábor, uo. 23443.o.

(17) ld. Szűrös Mátyás felszólalását uo. 23441.o.

(18) Vitányi Iván uo. 23417.o.

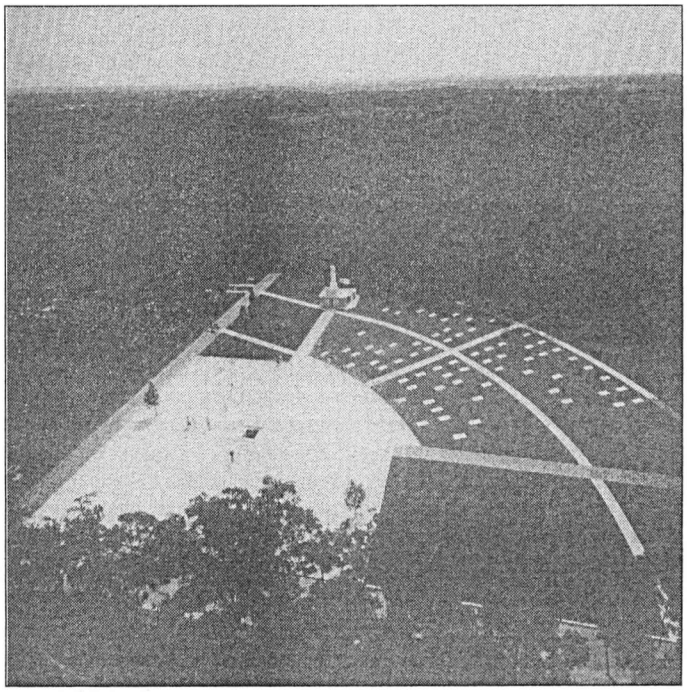

JOVÁNOVICS GYÖRGY: AZ '56-OS MÁRTÍROK EMLÉKMŰVE A 301-ES PARCELLÁBAN (LÉGIFELVÉTEL; FOTÓ: SZELÉNYI KÁROLY)